

Received: 12.04.2019

Accepted: 18.05.2019

Published: 24.06.2019

JOTS, 3/2, 2019: 433-450

Horezm Türkçesi ile Yazılan Kur'ân Tercümesinin Meşhed Nüshasından Bazı Parçalar (III)

Some Passages in the Mashhad Manuscript of the Translation of the Qur'ân written in Khorezmian Turkic (III)

Osman Fikri SERTKAYA

istanbul/Turkey

E-mail: sertkayaof46@gmail.com

The first translations of Qur'ân in Eastern Turkish (Karakhanid) was written in 1334 (Türk İslâm Eserleri Müzesi Library in İstanbul-Turkey, in the shelf number 73). Another interlinear translation of Qur'ân in Eastern Turkish (Khorezmian Turkish) was written in 1337 (Astan-i Quds-i Razavi Library in Mashhad-İran, in the number 293). In this article, it is focused on Sura al-Sajdah and other some passages in the manuscript.

Key Words: Khorezmian Turkic, interlinear Qur'ân translation, Mashhad Manuscript, Sura al-Sajdah, Fir'awn, Lu, Noah, Qarun, Thamūd.

0. Metin ve Üzerinde Yapılan Çalışmalar

İran’da Âstân-i Kuds-i Razavî Kütüphanesi, 293 numarada kayıtlı olan yazma, Kur’an, satır altı tercüme ve kısmî tefsir ihtiva etmektedir. Kur’an Seyyîdi’l-Hattât unvanlı Şeyh Yûsuf el-Ebbâriy/Şeyh Yûsuf İgneçi oğlu Muhammed tarafından Horezm Türkçesi ile kaleme alınmış ve hicrî 10 Şabân 737 = milâdî 14 Mart 1337 Cuma günü tamamlanmıştır. Yazmanın tavsifi için bk. Şimşek-Sertkaya 2015: 1382-1412 ve Rezai 2016: 1094-1113. Sertkaya 2018’de yazmadaki Sâd sûresinin 31., 32. ve 33. âyetlerinde geçen kısmın tefsir bölümü yayımlanmıştır. Sertkaya 2019’da Meşhed nüshasında “Hz. Mûsâ ile Deccâl” bölümlerinin tefsîr metni işlenmiştir.

Bu makalede ise, Horezm Türkçesi ile Yazılan Kur’ân Tercümesinin Meşhed nüshasında es-Secde sûresinin tercümesi ile Lut kentlerinin, Firavun’un, ’Ad, Semûd, Nûh halklarının ve Kârûn’un yok olmalarının hikâyesi işlenecektir.

Yazmanın neşri Yaşar ŞİMŞEK tarafından 2019’da yayımlanmıştır.

1. Metin

[64b]

’es-secde sûresi-niñ tercümesi bu turur:

¹⁰bu es-secde sûresi mekkelig turur. amuğ <mu’minlerka> umanç olmak, orutmak turur, ¹¹kâfirlera. tarı, ’azze ve celle, yalavaç-a yarlıamış turur kim bu sûreni oııl! ¹²kâfirler atında. ol ın-larnı kim tegdi nû bounu üze, hûd bounu, şâlih ¹³bounu ayılmış turur. bu lû bounu mü’tefikât-daı kii-ler erdiler. lû bu

[65a]

¹kii-lerge adaş erdi. ol üdde kim ibrahîm bâbil-din köçti, nemrûddın ²açtı. bu lû ibrahîm-niñ içisi olı erdi. ibrahîm-a kirtinmiş erdi. ibrahîm ³bâbil kindindin bardı erse, ol yime ibrahîm birle bardı. iwi barın oddı. ⁴andağ kim tarı, ’azze ve celle, yarlıar: *fe-âmene lehu lû ve âle innî muhâcir^{un} ilâ rabbi* ⁵innehu

hüve'l-'azizu'l-ḥakīm.¹ mü'tefikât yiriñe bardılar. mü'tefikât yiri yiti ⁶kind erdi. kindlerdin uluğraķı sodōm atlığ erdi.² lūṭka ol yirde ḳaḳaḳ-lar <bar> ⁷erdi, atadın. ibrahīm-ḳa aydı: “men burda turur men” ibrahīm aydı: “turğıl az!” lūṭ turdı.

⁸ibrahīm bardı. mıṣr tapa bir yirde tüṣti. andağ kim ibrahīm-ni hıç kiṣi ⁹bilmes erdi. bir gürūh tiṣi kiṣi-ler bar erdiler. sāreni kördiler. sāredın körklügrek ¹⁰ḳancavī körmemiş irdiler. ol ḳancavī-ler sāreniñ sözi-ni mıṣr melikeñe aydılar ¹¹kim: “bir ġarīb kelmiş turur, bir ḳancavī birle kim bu ajunda andın körklügrek ḳancavī ¹²bolmağay”. körklüglük on kes turur. bir kesi ḳamuğ kiṣi-lerke erdi taķı toḳuz kesi ¹³tükel sāreḳa erdi. mıṣr meliki kiṣi-ni ıḳtı. “ol ġarīb-ni ḳancavīsi birle meniñ

[65b]

¹ḳatımka keltürün-ler. bu keçmiş sözler<-niñ> tükeli aylmış turur el-en'ām süresinde. taķı ²bu keçmiş-din murād nemrūd<-niñ> yoḳ bolmışı turur. taḡrı, 'azze ve celle, cīnūn süsiñe ³yarlığ birdi, keldiler. nemrūdnu boḳunu birle yoḳ yodun ḳıldılar.³ andağ kim ayınmış turur el-en'ām süresinde.

¹ 29. Ankebūt süresinin 26. âyeti: Bunun üzerine Lut ona iman etti. İbrahim, “Doğrusu ben Rabbimin istediği yere hicret ediyorum. O şüphesiz güçlüdür ve hikmet sahibidir” dedi.

² *mü'tefikât*: Sodom şehri başta olmak üzere Lût peygamberin halkının yaşadığı 7 şehrin bulunduğu bölgenin tamamına verilen isimdir. 'Mahv olmuş, helâk olmuş kasabalar, alt üst olmuş şehirler' anlamına da gelen bu kelime Kur'an'da 9. Tevbe süresinin 70. âyeti ile 69. Hâkka süresinin 9. âyetinde geçmektedir. Metinde geçen cümleler ise şöyledir: *mü'tefikât yiriñe bardılar. mü'tefikât yiri yiti ⁶kind erdi. kindlerdin uluğraķı sodōm atlığ erdi.*

³ Janos ECKMANN, Rylands yazmasının sözlüğünü yayımladı (1976). ECKMANN, bu sözlüğünde *yok yodun bol-* ve *yok yodun kıl-* ibarelerini *yoḳ buḳun boldı anı kim qılır ârdiler* (7: 118) ve *yoḳ buḳun ḳılsa yarağsızını* (8: 8) şeklinde okumuştur. Aysu ATA, Rylands yazmasının metnini yayımlarken bu ibareleri *yoḳ yodun bol-* ve *yoḳ buḳun kıl-* şeklinde düzelterek okumuştur. Ancak Rylands yazmasında *yodun* şeklinde *zel* (z) harfi ile imlâ edilen kelime Meşhed yazmasında *yodun* şeklinde *dal* (ḳ) harfi ile imlâ edilmiştir. Meşhed yazmasının işlediğimiz bölümündeki üç cümlede geçen bu iki ibare [66a/3-4] *fir'avn-niñ yoḳ ⁴yodun bol-maķı<-niñ> sözi*; [67a/5-6] *üç kün keçti erse, ⁶ün keldi kökdin. ol ün birle yoḳ yodun boldılar*; [65b/3] *nemrūdnu boḳunu birle yoḳ yodun ḳıldılar* şeklinde geçmektedir.

lūṭ kindlerinin sözi

bu mü'tefikāt lūṭ ⁵boḍunu-nıṅ kindleri erdi. kaçan ibrahīm bābil-din keldi erse, lūṭ birle ibrahīm ⁶ķıbt yabanıṅa yandı. lūṭ mü'tefikāt-da turdı. taṅrı, 'azze ve celle, lūṭ-nı ol boḍunka ⁷ıdtı, yalavaçlık-ka. anlar lūṭ-nıṅ sözin eşitmediler, kirtin-mediler, anıṅ pendlerini ⁸pedirlemediler. yawuzlıklarındın kim kılur erdiler, yanmadılar. taṅrı, 'azze ve celle, ⁹cebril, mikāil, isrāfil-ni ıdtı. anlar lūṭ-ka aydılar: "biz keldimiz. bu ¹⁰kindlerni tabūn kılmaķ⁴ için. bu ķişı-lerni yoķ kılmaķ için. kerek kim sen tünle ¹¹mundın bargay sen. öz ķişilerin birle". <lūṭ> tünle ķişilerini ilette. Cebril, 'aleyhi's-selām, ¹²ķanatını yir astınıṅa kigürdi taķı ol yiti kindni kö-türdi yiri⁵ birle yime kökke aḡurdı.⁶ ¹³ol yirge tigi kim taṅrı ķoldı yine anı tabūn ķıldı. ikinci kūn baķtılar ol yirde

[66a]

¹ķara suw kördiler. ķişı-leri barça yoķalmıṅ. ābādānlık ķalmamıṅ. imdi taķı andaḡuķ turur.

²mü'tefikāt keçmiṅ boḍunları birle ayılmıṅ turur el-ħicr sūresinde. imdi bir kes munda ³anların yoķ bolmıṅ için yād ķıldımız bu sūre içinde.

fir'avn-nıṅ yoķ ⁴yodun bolmaķı<-nıṅ> sözi

⁴ *t(a)būn kılmaķ ~ t(e)būn kılmaķ*: TPWN (t(a)būn ~ t(e)būn) kelimesi *hapax* bir kelimedir. Sahanın sözlüklerinde geçmiyor. Metinde *kıl-* fiili ile birlikte *t(a)būn kılmaķ ~ t(e)būn kılmaķ* şeklinde birleşik fiil olarak kullanılmıştır. Metnin Taberî'deki Farsçasında *nigûnsâr* 'baş aṅaḡı' şeklinde geçiyor. Cümlelerin anlamı şehirleri 'altüst etmek, helâk etmek, ortadan kaldırmak' olmalıdır. Çünkü ondan sonra gelen cümlelerin fiili olan *yok kıl-* şeklinde ķişileri "yok etmek" olarak kullanılmıştır. Metnin *es-secde* ayeti ile ilgili aṅaḡıda verdiḡimiz bölümünde iki kez geçiyor:

[65b] ... taṅrı, 'azze ve celle, ⁹cebril, mikāil, isrāfil-ni ıdtı. anlar lūṭ-ka aydılar: "biz keldimiz. bu ¹⁰kend-lerni tabūn / tebūn kılmaķ için. bu ķişı-lerni yoķ kılmaķ için. kerek kim sen tünle ¹¹mundın bargay sen. öz ķişilerin birle". <lūṭ> tünle ķişilerini ilette. cibril 'aleyhi's-selām ¹²ķanatını yir astınıṅa kigürdi. taķı ol yiti kendni kötürdi biri birle yime kökke aḡurdı.⁴ ¹³ol yirge tigi kim taṅrı ķoldı yine anı tabūn/tebūn ķıldı. ikinci kūn baķtılar ol yirde

[66a] ¹ķara suw kördiler. ķişı-leri barça yoķalmıṅ. ābādānlık ķalmamıṅ. imdi taķı andaḡuķ turur.

⁵ *yiri*: sehven *biri* şeklinde noktalanmıṅ.

⁶ *aṅurdı*.

velikin fir'avn-nın yok yodun bolmağı tanrı, 'azze ve celle, ⁵anı teniz içinde ğarğa kıldı. mūsâ-nı benî isrâyl-ni tenizdin keçürdi. kaçan kim ⁶fir'avn boğunu tenizğa kirdiler erse, ğarğa boldılar. fir'avn ğarğa bolmışını ⁷bildi{ler} erse, aydı: {āmentü bimā} āmenet bihi benü isrāyile⁸ {ħırbil}⁹ <cebril> aydı: "körksüz bolğay ⁸kim tanrı anıñ tevbesini pedirlağay ança yawuzlukları birle". cebril, 'aleyhi's-selām, ⁹tenizdin bir ança balık ketürdi tağı anıñ boğazına soқты. aydı: *āl āne ve kad 'aşıyete* ¹⁰qabl^u ve künthe mine'l-müfsidîn.¹⁰ aydı: "imdi mu kirtünür sen kim burun tanrılığ ¹¹qılur erdiñ". fir'avn boğunu birle ğarğa boldılar.

bu keçmiş ayılmış turur el-a'rāf süresinde. ¹²munda bu kes tap turur helākli-kini bilmek için.

'ādınñ sözi:

¹³'ādılığ-lar<-nıñ> keçmiş yime ayılmış turur eş-şu'arā süresinde.

velikin bu kes kim tanrı, 'azze ve celle,

[66b]

¹anlarınñ qatınğa yalavaç-lıq-ğa <hüd-nı>¹¹ ıdımış erdi. hüd anlarınñ birle telim sözledi. ²anlar eşitmediler. aydı-lar: "men eşedde minnā kuvvet^{en}" ¹²ya'nı "bizdin küçlüğ¹³ rek kim ³turur." ajunda bizni kim qınağay. hüdni ucuzladı<-lar>, yilwençi atadılar. hüd ⁴du'a kıldı. açlıq-da başları tizginü qaldılar. hüdğa aydılar: "bu seniñ şümlüğüñ ⁵turur. biz kendü yalavaç-lar çıkaralı. yağağular ıdılı. mekke ğaremiñe

⁷ 66a/6-7 fir'avn ğarğa bolmışını bildi{ler} erse, aydı: Cümlede {-gAy} gelecek zaman partisipi yerine sehven {-mış} geçmiş zaman partisipi kullanılmıştır. Ayrıca bildi kelimesine de sehven {ler} çokluk eki eklenmiştir. Cümlelerin doğrusu fir'avn ğarğa bolğayını bildi erse, aydı „Firavn boğulacağını anladığı zaman dedi“ şeklinde olmalı idi.

⁸ 10. Yûnus sûresi, 90. âyetten: "İsrâiloğullarının iman ettiğinden başka ilah yoktur". Kur'ânda âyet āmenet bihî benü isrāyile şeklinde geçiyor. Yazmada ise metin āmentü bimā āmenet bihî benü isrāyile olarak yazılmış. Âyet, ve ene mine'l-müslimîn şeklinde devam diyor.

⁹ Sehven ħırbil yazılmış. Doğrusunun cebril olması gerekiyor.

¹⁰ 10. Yûnus sûresi, 91. âyet: "Şimdi mi? Oysa bundan önce hep isyan etmiştin ve fesatçılardan idin".

¹¹ Yalavaç adı olan hüd kelimesinin yazılması unutulmuş veya atlanmıştır.

¹² 41. Fussilet sûresinin 15. âyetinden: "Bizden daha kuvvetli kim var?".

¹³ küçlüğ, kelimesinin imlası sehven küçglü şeklinde yazılmıştır.

barğay-lar. ⁶bizniñ üçün tañrı-dın yağmur qolğay-lar. 'arab içindeki tanğuçı-larğa. töre ⁷andağ erdi kim bir uluğ iş bolsa, azu¹⁴ körklüg hâcet bolsa, ka'be tapa kişi ıdır ⁸erdiler. qurbân boğazlar erdiler. hâcet qolar erdiler. taqı ayur erdiler. yir kök tañrısı ⁹-niñ iwi turur. aydılar: kişi-ler ıdalıñ, du'â qılsun-lar bizniñ üçün tañrı-dın ¹⁰yağmur qolsun-lar.

bu keçmiş tükel ayılmış turur eş-şu'arâ sûresinde. munda bir kes aydımız ¹¹anlarınñ yoq bolmaqlarındın. tañrı, 'azze ve celle, ol küç birle anlarını yoq qıldı.

¹²semüd bođunu-nıñ sözi

velikin -emüdlüq-lar şâlih boğunu erdiler. bir ¹³ün birle yoq boldılar. ol üdde kim şâlih yalavaç inen botosı birle taş-dın qıqardı.

[67a]

¹tiwe anlarınñ arasında turur erdi. ol tiweni bir oqlan boğazladı. çıpuq ²közlüg, kıızıl saqlıq.

qaçan tiweni öldürdiler erse, şâlih bir ança kişi-ler ³birle keldiler. ol botonu uğula bardılar. ol boto üç qurla bozaladı. bilgüsiz ⁴boldı. şâlih aydı: "sizler barıñlar! anı tapumağay siz. bu üç qata kim bozaladı. belgü ⁵turur kim sizlerge qın bolğay, üç kün-ge tigi. andağ erdi. üç kün keçti erse, ⁶ün keldi kökdin. ol ün birle yoq yodun boldılar.

bu keçmiş yime ayılmış turur. ⁷eş-şu'arâ sûresinde.

nüh bođunu-nıñ sözi

yime nüh boğunu nüh-qa ⁸bütmediler. tañrı-qa kirtinmediler. anlarını taqı yoq qıldı uluğ suw içinde.

⁹bu keçmiş taqı ayılmış turur hüd sûresinde.

¹⁴ yâ.

<Kârûn'un sözü>

mundağ kârûn-nı yir kıuzı ilette, ¹⁰kaznaqları gençleri birle. kaçan kim taqrı-nıñ haqqını ötemedi¹⁵ erse. bu söz yime ¹¹ayılmış turur ornında tağı ol bu turur kim taqrı yarlıkar. *fe-küllen eħaznâ* ¹²*bizenbihi fe-minhüm men elselnâ 'aleyhi ħâşib^{en}* ve *minhüm men eħazethüş'-şayhat^u* ¹³ve *minhum men ħasafna bihi'l-ar.*¹⁶

2. Çeviri

[64b]

Es-secde sûresinin tercümesi budur. Bu es-secde sûresi Mekke'de inmiştir. Bütün (müminlere) umut dilemek, kâfirleri (de) korkutmak içindir. *Azîz ve Celîl (olan)* Tanrı, peygambere, kâfirler katında bu sûreyi oku (diye), buyurmuştur. O cezaları Nûh halkı ile Hûd halkı, Sâlih halkı için söylenmiştir.

Bu Lût halkı mütefikat¹⁷ taki kişiler idiler. Lût bu

[65a]

kişilerle akraba idi. O zamanda ki İbrahim Babil'den göçtü, Nemrûd'dan kaçtı. Bu Lût İbrahim'in amcası(nın) oğlu idi. İbrahim'e iman etmiş idi. İbrahim Babil şehriden gittiği zaman o da İbrahim ile birlikte gitti. Evini barkını terk etti. *Azîz ve Celîl (olan)* Tanrı buyurdu: “Bunun üzerine Lût ona iman etti. İbrahim,

¹⁵ *ötemedi*: “ödemedi”. Metinde *haqqını öte*- “hakkını vermek” şeklinde geçiyor. Fiil daha sonra *öte*- > *öde*- şeklinde gelişmiştir.

[67a] ... mundağ kârûn-nı yir kıuzı ilette, ¹⁰kaznaqları gençleri birle. kaçan kim taqrı-nıñ haqqını ötemedi erse. “Bu şekilde Kârûn'u yerin altına götürdü, hazineleri ile. Ne zaman ki Tanrı'nın hakkını vermedi (= ödemedi) ise.”

kaznaqları gençleri ikilemedir. Anlamı “hazineleri” demektir.

¹⁶ 29. Ankebut sûresi 40. Âyetin ilk iki cümlesi: “Her birini suçuyla yakaladık. Kimine taşlar savuran kasırga gönderdik, kimini korkunç ses yakaladı, kimini yere batırdık, kimini de suda boğduk.”

¹⁷ *mü'tefikât*: “Sodom şehri başta olmak üzere Lût peygamberin halkının yaşadığı 7 şehrin bulunduğu bölgenin tamamına verilen isimdir. Kelime, “Mahv olmuş, helâk olmuş kasabalar, alt üst olmuş şehirler” anlamına da gelmektedir.

“doğrusu ben Rabbimin istediği yere hicret ediyorum. O şüphesiz güçlüdür ve hikmet sahibidir” dedi.”¹⁸

Mütefikat bölgesine gittiler. Mütefikat bölgesi yedi şehir idi. Şehirlerin en büyüğü Sodom isimli idi. Lût’un o bölgede baba tarafından akrabaları (var) idi. Lût, İbrahim’e “ben burada kalıyorum” dedi. İbrahim (de) “(bir) az kal!” dedi. Lût kaldı.

İbrahim, Mısır’a doğru gitti. Bir yerde indi. Öyle ki İbrahim’i hiç (bir) kimse tanımaz idi. Bir kadınlar topluluğu var idi. (İbrahim’in karısı) Sâre’yi gördüler. Sâre’den daha güzel bir kadın görmemiş idiler. O kadınlar Sâre’nin haberini Mısır Meliki’ne söylediler ki “bir garib gelmiştir, bir kadın ile ki bu âlemde ondan daha güzel bir kadın olmayacak. Güzellik on bölümdür. Bir bölümü bütün kadınlara idi ve dokuz bölümünün tamamı da Sâre için idi. Mısır Meliki kişiyi gönderdi. “O garibi, kadını ile, benim

[65b]

katıma getiriniz“ (dedi.) Bu geçmiş sözler(in) hepsi el-en’âm sûresinde söylenmiştir ve bu geçmişten murâd Nemrûd(un) yok oluşudur. *Aziz ve Celîl (olan) Tanrı*, cinler ordusuna buyurdu, geldiler. Nemrûd’u halkı ile yok ettiler. Öyle ki el-en’âm sûresinde de söylenmiştir.

Lût Şehirlerinin Sözü

Bu mü’tefikat Lût halkının şehirleri idi. İbrahim, Lût ile Babil’den geldiği zaman, İbrahim Mısır toprağına döndü. Lût mü’tefikat’ta kaldı. *Aziz ve Celîl (olan) Tanrı*, Lût’u o halk üzerine peygamber olarak gönderdi. Onlar Lût’un sözünü dinlemediler, (onun söylediklerine) iman etmediler. Kötülükler yaparlardı, dönlemediler. *Aziz ve Celîl (olan) Tanrı*, Cebrâyil, Mikâyil (ve) İsrâfil’i gönderdi. Onlar Lût’a “biz bu kentleri mahvetmek, bu kişileri yok etmek için geldik. Sen gece, ailen ile buradan gitmelisin” dediler. Lût gece âilesini sevketti. Cebrâyil, *selâm onun üze-*

¹⁸ 29. Ankebût sûresinin 26. âyeti.

rine olsun, kanatını yerin altına soktu ve o yedi şehiri götürdü. Toprağı ile de gökyüzüne yükseltti. Tanrı'nın istediği o yere kadar ve onu mahvetti. İkinci gün bakıldılar. O yerde,

[66a]

kara su gördüler. Kişileri(nin) hepsi yok olmuş, mamurluklar kalmamış. Şimdi de o şekildedir. Mü'tefikat(ın) geçmişi halkı ile el-hicr sûresinde söylenmiştir. Şimdi bir kez burada onların yok oluşu için bu sûre içerisinde yâd ettik.

Firavun'un Yok Olmasının Sözü

Velâkin Firavun'un yok olması. *Azîz ve Celîl (olan)* Tanrı onu deniz içerisinde boğdu. Mûsâ'yı (ve) Benî İsrâîl'i (ise) denizden geçirdi. Firavun'un halkı (= askeri) denize girdikleri zaman boğuldular. Firavun boğulacağını bilince "İsrâîlîğullarının iman ettiğinden başka ilah yoktur"¹⁹ dedi. Cebrâyil "Tanrı onun tevbesini, bütün kötülükleri ile kabul edecek (bu) güzel olmayacak" dedi. Denizden bir balık getirdi ve onun boğazına soktu. Cebrayil söyledi: "Şimdi mi? Oysa bundan önce hep isyan etmiştin ve fesatçılardan idin". (Cebrayil) "Şimdi mi iman ediyorsun? Önceden tanrılık iddia ederdin"²⁰ dedi. Firavun halkı (= askeri) ile birlikte boğuldular.

Bu geçmiş el-a'râf sûresinde söylenmiştir. Burada bir kez daha helâk oluşunu bilmek için (söylendi).

Âd'in Sözü

Âd halkının geçmişi de eş-şu'ârâ sûresinde söylenmiştir.

Velâkin bu defa *Azîz ve Celîl (olan)* Tanrı

¹⁹ 10. Yûnus sûresinin doksanıncı âyetinden.

²⁰ 10. Yunus sûresi'nin 91. âyetinden.

[66b]

onlara peygamberliğe Hûd'u göndermiş idi. Hûd onlar ile çok konuştu. Onlar dinlemediler. “Bizden daha kuvvetli kim var?”²¹ dediler. Yani “bizden daha güçlü kimdir?” Âlemde bizi kim cezalandıracak? Hûd'u dışladılar. Büyücü, sihirbaz diye isimlendirdiler. Hûd dua etti. Açlıktan başları döne kaldılar. Hûd'e “bu senin uğursuz luğundur” dediler. Biz kendi peygamberler(imizi) çıkaralım. Ricacılar gönderelim. Mekke'ye gidecekler, Arap içindeki kâfirlere, bizim için Tanrı'dan yağmur (yağmasını) isteyecekler. Töre öyle idi ki, bir büyük iş olsa, veya güzel (bir) istek olsa, Kabe'ye kişi gönderir idiler. Kurban keser idiler. Hâcet diler idiler (ve) Yer-Gök Tanrısı'nın evidir” der idiler. “Kişiler gönderelim, duâ etsinler, bizim için Tanrı'dan yağmur dilesinler” dediler.

Bu geçmiş eş-şu'ârâ sûresinde bütünüyle söylenmiştir. Burada bir kere daha onların yok olmalarından söyledik. *Azîz ve Celîl (olan)* Tanrı güç ile onları yok etti.

Semûd halkının sözi:

Velâkin Semûd'lar Sâlih(in) halkı idiler. Bir ün (= ses) ile yok oldular. O zamanda ki Sâlih Peygamber dişi devesini taştan (= dağı iki parçaya ayırıp içerisinden) çıkardı.

[67a]

(Dişi) deve onların arasında durur idi. O deveyi çıpuk (=akıntılı) gözlü, kızıl saçlı bir oğlan boğazladı. Deveyi öldürdükleri zaman Salih (peygamber) bir çok kişiler ile birlikte geldiler. O deveyi takip ettiler. O deve üç kere böğürdü (ve) belirsiz oldu. (= kayboldu.) Sâlih (peygamber) “Sizler gidiniz Onu bulamayacaksınız. Bu (deve) üç kere böğürdü. Sizlere üç güne kadar ceza olacağının işaretidir. Öyle idi. Üç gün geçince, gökten bir ün (=ses) geldi. O ün ile yok oldular.

Bu geçmiş de eş-şu'ârâ sûresinde söylenmiştir.

²¹ 41. Fussilet sûresinin 15. âyetinden.

Nûh Halkının Sözi

Yine Nûh halkı Nûh'a inanmadılar, Tanrı'ya imah etmediler. Onları da yok etti deniz içinde.

Bu geçmiş de Hûd sûresinde söylenmiştir.

<Karûn'un Sözi>

Böylece Tanrı'nın hakkını ödemediği için Kârûn'u hazineleri ile birlikte yer(in) altına soktu.

Bu söz de yerinde söylenmiştir. Ve Tanrı “Her birini suçuyla yakaladık. Kimine taşlar savuran kasırğa gönderdik, kimini korkunç ses yakaladı, kimini yere batırdık, kimini de suda boğduk.”²² buyurur.

Kaynakça

ECKMANN, J. (1976). Middle Turkic Glosses of the Rylands Interlinear Koran Translation, Budapest: Bibliotheca Orientalis Hungarica.

REZAI, M. (2016). “Hârezm Türkçesiyle Yazılan Bir Kur'an Tercümesi (Meşhed-âstân-i Quds-i Razavi Nüshası), Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 5/3: 1094-1113.

SERTKAYA, O. F. (2018). “Horezm Türkçesi ile Yazılan Kur'ân Tercümesinin Meşhed Nüshasında Hz. Süleyman'ın Atları”, Journal of the Old Turkic Studies, 2/2: 50-78.

SERTKAYA, O. F. (2019). “Horezm Türkçesi ile Yazılan Kur'ân Tercümesinin Meşhed Nüshasında Hz. Mûsâ ve Deccâl Hikâyeleri”, Journal of the Old Turkic Studies, 3/1: 91-138.

ŞİMŞEK, Y. & O. F. SERTKAYA (2015). “Horezm Türkçesi ile Yapılan Kur'ân Tercüme-lerinden Meşhed Nüshası Üzerine İlk Bilgiler I”, Teke: Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 4/4: 1382-1412.

ŞİMŞEK, Y. (2017). “Meşhed nüshası Türkçe Kur'ân Çevirisinin Söz Varlığı Üzerine Notlar”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 42: 97-111.

²² 29 Ankebût sûresinin 40. âyetinin ilk iki cümlesi.

ŞİMŞEK, Y. (2018). “Meşhed nüshası Türkçe Kur’ân Çevirisinin Söz Varlığı Üzerine Notlar II: Bazı Hapaxlar Üzerine”, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 43: 65-75.

ŞİMŞEK, Y. (2019). Harezmi Türkçesi Kur’ân Tercümesi (Meşhed Nüshası [293 No.], Giriş-Metin-Dizin), 1. Cilt, Ankara: Akçağ Yayınevi.

Metnin Orijinal Resimleri

Resim I

Meşhed Nüshası, 64b

کیشے ارکا قلندر از دی اولاد ذکا کیم ابراهیم بایل دین کوخته فرود دین
 تختی بوط ابراهیم نینک بجیسے اوغلی از دی ابراهیم قالدین نینک ابراهیم
 بایل عیندین دین رخ از سالک یا ابراهیم میرا بره ای یعنی قیز قوز ددی
 انلاغ کیم تضرعی تریقار • فامزل لوط وقالک مناجز الی زنی
 انه هو العزیز الحکیم • مؤتفکات میریکابره ایله مؤتفکات میریکه
 کیندله ای کیندله دین اولوغراقی سدوم آتلیغ ابراهیم لوط قالک نینک اولاد
 از دی اتادیر ابراهیم قالدین مؤتفکات تهریزن ابراهیم ایدی تهریزن اولاد
 تهریزن ابراهیم بزدی مضر تیار میرید اتشتی انلاغ کیم ابراهیم مرغ صیج کیشے
 بیامس ابراهیم بکر کون تیشی کیشی ابراهیم ابراهیم سار کون بیلار سار دیکون کلوراک
 قنجوی کونز بایش ابراهیم اولاد قنجوی لک سار نینک سوزی مضر ولیکی ایدله
 کیم بیغریب کیمیش تهریزن قنجوی ابراهیم بو آزوندا اندیکون کلوراک قنجوی
 بولغانی کور کلوراک اول کس قور تهریزن کس قور کیشے ارکا ابراهیم تهریزن
 توکل سان قالله ای مضر ولیکی کیشے فی اینه ایدی اولوغریب قنجوی بیغریب

Resim II

Meşhed Nüshası, 65a

قه قه قه ل تور دنگ بولميش سوز توکالی ايلميش تور اول نام سوره سيندک
 بکلميش نيز مراد مورد بود بولميش تور دنگ سوزي عن بولميش سوز سوزي
 يزلين بيره کلد يلازمه روه بود ذوق يرا يوقيد ذوق يلازمه انداخ کيم
 ايلميش تور اول نام سوره سيندک **لوط کينلار ايلميش سوزي** بولميش تور اول
 بود ذوق يزلين کينلار ايلميش تور اول ايلميش بايرک يزلين کلدان سالو طير البر ايلم
 قبط يا باينک ايتدی لوط مورتوکات تور دنگ سوزي عن بولميش اول بود ذوق
 ايلم يلازمه لوط ايلم لوط يزلين سوزي ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم
 پدير ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم
 جبريل کيم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم
 کينلار ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم
 موندير غاف سوز ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم
 قانقينه يراستينينک کينلار ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم
 اول کيرک ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم ايلم

Resim III

Meşhed Nüshası, 65b

قرأ شف كهره يلا ريشه اى تر جا بوقاليش آبا دانلىق قلاميش ايمدى نى انا غوث تورى
 مؤتفكات كنجيشه بود دلاى يرا ايميش تورى الحجر سورى سينلا ايمدى كى موندلا
 انلار نيك قىرولميشى او جورى اذ قىلدن مير بوسره ايجيندا فرعون نيك نوق
يدونى بلاتى شهزى وليك فرعون نيك نوق قىلدن نى بلاتى تىكرى عىر
 انى تىكيز ايجندا غرقه قىلدى موسى بنى اسرائيل تىكيز دىن كچوردى قىر كى
 فرعون بوندى تىكيز قالكير هاى ال ارا سا غرقه بولدى فرعون غرقه بولميشن
 بيلدىلار ازم ايدى • امنتى امنتى بنو اسرائيل خزىل ايدى كى كرسى لقا
 كى تىكرى اينىك قوبه سىنه پدير اغانى انجا يغوز لوقلار دىن لاجبر نيك عليه السلام
 تىكيز دىر بىلنجى بالىق كى تىكرى ايدى غاز نيك سوتى آردى • الازوق دى عصيت
 قبل دىنت من المفسدين ايدى ايمدى موكى تىنور سىم بوردى تىكيز
 قىلار اذ نيك فرعون بوندى غرقه بولدىلار بىكيش ايسلميش تورى الاغراق سىندا
موندلا بونى تىكيز تهره هلا كى كى بىلك او جورى عاد نيك شهزى
 عاد لىغ اى كنجيشه يرا ايميش تورى الشقر اسره سينلا وليك بونى تىكرى عىر

Resim IV

Meşhed Nüshası, 66a

آنلار نینک قنک یلاواج لیتوقا ایندیشرا ای مع دانلار نینک تلیم سولادی
 آنلار اشیته ا دیلار آیدیلار • من اشد من اشد • یعنی بیزه دین خجلو کران
 تور رازوندا بیر خیم قینای مودنی اوخیر لادی سلفتی آنا دیلار مود
 دعا قیلدی آچلیق دابشادی تیرکینو قالدیلار مود قایدیلار بوسنیک ^{نلیقینا}
 توروز بیز سکن دیلواج ارجیقارالی بقاغولار اینلای مکه خر مینک ابرغای انا
 بیز نینک جوت تنگری دیز یغور قولغای ابرغای بکچیندا کی تا نغوی ارفاندا
 آتلای ازی کیم بیر اوغ ایش بولسا ایز کور کورک حاجت بولسا کجه تپا کجه ایلمه
 از دیلار قزبار بوغاز انا دیلار حاجتی لارا از دیلار نعی انا دیلار بیز کورک تنگری
 نینک ای توغ ایدی اریشی ایدالینک دعا قیلسونلار بیز نینک جوت تنگری دین
 یغور قولسونلار بوجیش توکال ایسا مین تورم الشرا سوره سیندا موندلایر کنز ایدیمیز
 آنلار نینک قونما قلایر بوندیون تنگرای عوجل او کج بیرا آنلار دین قیلدی
شود بودونی نینک سوزی ولیکن شوم دلیغ اذ صلح بودونی از دیلار بیز
 اوز بیلایوق بولدیلار اولاد داکیم صلح یلاواج اینکار توپوسی بیرا ناشر ^{حقیقته}

Resim V

Meşhed Nüshası, 66b

تیغاً انلار نینک آسیندا تورم ازدی اول تیغنه بیر اوغلاق بوغانا لادی چی یوق
 کوزکوز قیزیل سچلیغ قچار تیغانی اولدورد یلار ان سالیج بیر آنجا کیسه لادی
 بیرا کلد یلار اول بو نوزی او ذوالبرد یلار اول بو تو اوخ قور ابو لادی سلکوز
 بولدی صلی ایندی ییلا بریشکلانی تیوغانی سینه بو اوخ قتا کیم بو لادی سلکوز
 تورم کیم سینه لار کا قین بولغانی اوخ کوزکوز نیکی انداغ انهای اوخ کوزکوز نیکی
 اون کلدی کولدی اول اوزن یوق بو اولدی یلار بو کیمیش بی ایلمیش تورم
 الشّعرا سره سیندا **نوح بودو فی نینک سوزی** بیانوح بودو فی نوح
 بو تادیلار تقصری قاکیز تیغاد یلار انلانی تیغ یوق قیلدی اولوغ سف لچیندا
 بو کیمیش تیغ ایلمیش تورم خود سره سیندا منداغ قارونغ بیر قودوی ایلاق
 قزاق لاری کیم لاری برالجان کیم تنگن حق فی او تامادی ان سا بوسهر بی
 ایلمیش تورم اور نیندانعی اول بو تورم کیم تقصری یرلیقار • کلاً أخذنا
 یدنبه فنهتم من ارسلنا علیه حاصبا ومنهم من أخذته الصیغه
 ومنهم من حففنا به الارض **هم عشق سوره سی نینک سوزی**

Resim VI

Meşhed Nüshası, 67a